

Els Verdurin no convidaven a sopar: a casa seva hom hi tenia «els coberts a taula». Per a la vetllada no hi havia programa. El jove pianista tocava, però només si «tenia la vena», ja que no es forçava ningú i, com deia el senyor Verdurin: «Tot per als amics, que visquin els companys!» Si el pianista volia tocar la cavalcada de *La Valquíria* o el preludi de *Tristany*, la senyora Verdurin protestava, no pas perquè aquella música no li agradés, sinó al contrari, perquè li causava una impressió massa forta. «Així que vol que em vingui la migranya? Ja sap que cada cop que aquest home toca això em passa el mateix. Ja sé el que m'espera! Demà, quan em vulgui llevar, adéu-siau i s'ha acabat.» Si no tocaven, enraonaven, i un dels amics, ben sovint el pintor favorit del moment, «deixava anar», com deia el senyor Verdurin, «una enorme poca-soltada que feia esclatar de riure tothom», sobretot la senyora Verdurin, a qui —de tant com acostumava a prendre's literalment les expressions figurades de les emocions que experimentava— el doctor Cottard (un jove principiant en aquella època) un dia va haver de tornar a posar a lloc les barres que s'havia desencaixat de tant riure.

La roba d'etiqueta estava prohibida perquè es trobaven «entre amics» i per no assemblar-se als «ensopits» dels quals s'escapaven com de la pesta i que només invitaven en les vetllades especials, que se celebraven tan rarament com era possible i només si l'oca-

sió podia divertir el pintor o fer conèixer el músic. La resta del temps s'acontentaven jugant a les xarades, sopant disfressats, però entre ells mateixos, sense barrejar cap foraster al petit «nucli».

Però a mesura que els «companys» havien anat ocupant més lloc en la vida de la senyora Verdurin, els ensopits i els rèprobes van ser tots aquells que retenien els seus amics lluny d'ella, allò que els impedia de vegades de ser lliures, ja fos la mare de l'un, la professió de l'altre, la casa de camp o la mala salut d'un tercer. Si el doctor Cottard creia que se n'havia d'anar tot just acabat de sopar per tornar a veure un malalt greu, la senyora Verdurin li deia: «Qui sap, potser li anirà molt millor que no vagi a molestar-lo aquest vespre; sense vostè passarà una bona nit; demà al matí el podrà anar a veure ben d'hora i ja el trobarà guarit.» Des dels primers dies de desembre ja estava malalta davant la pensada que els seus fidels li «farien el salt» el dia de Nadal i l'u de gener. La tieta del pianista li exigia que aquell dia vingués a sopar en família a casa de la mare d'ella:

—Que es pensa que es moriria, la seva mare —crirava durament la senyora Verdurin—, si no anés a sopar amb ella el dia de cap d'any, com a *províncies*?

Les seves inquietuds tornaven a néixer per Setmana Santa:

—Vostè, doctor, un savi, un esperit fort, vindrà naturalment el Divendres Sant com qualsevol altre dia? —va dir a en Cottard, el primer any, amb to convençut, com si no pogués dubtar de la resposta. Però tremolava mentre esperava que la pronuncies, ja que si no venia podria ser que es trobés sola.

—Vindré el Divendres Sant..., per acomiadar-me de vostè, perquè ens n'anem a passar les festes de Pasqua a Alvèrnia.

—A Alvèrnia? Perquè se'ls mengin les puces i els polls? Ja els ho regalo!

I després d'un silenci:

—Si almenys ens ho hagués dit, hauríem mirat d'organitzar-ho tot i de fer el viatge junts en condicions confortables.

De la mateixa manera, si un «fidel» tenia un amic, o una «habitual» tenia un flirt que podria fer-la «fallar» alguna vegada, els Verdurin, que no s'espantaven si una dona tenia un amant sempre que el tingués a casa d'ells i l'estimés allà, i no el preferís abans que a ells, deien: «I doncs! Porti'l, aquest amic.» I l'acceptaven com a prova, per veure si era capaç de no tenir secrets per a la senyora Verdurin, si era susceptible d'afegir-se al «petit clan». Si no ho era, agafaven a part el fidel que l'havia presentat i li feien el favor de fer-lo enfadar amb el seu amic o amb la seva amant. En el cas contrari, el «nou» es convertia per la seva banda en un fidel. Així, quan aquell any, la *demi-mondaine* va explicar a la senyora Verdurin que havia conegut un home encantador, el senyor Swann, i va insinuar que seria ben feliç que el rebessin a casa seva, el senyor Verdurin va transmetre immediatament la demanda a la seva dona. (No tenia un parer seu fins que no havia escoltat el de la seva dona, i el seu paper particular era executar els seus desitjos, així com els desitjos dels fidels, amb grans recursos d'enginy.)

—La senyora de Crécy t'ha de demanar una cosa. Li agradaria presentar-te un dels seus amics, el senyor Swann. Què hi dius?

—Home, et sembla que podem refusar res a una petita perfecció com aquesta? Calli, no li demano pas la seva opinió, li dic que vostè és la perfecció.

—Si vostè ho diu —va contestar l'Odette amb un to de discreció galant, i va afegir—: ja sap que no estic *fishing for compliments*.

—Bé, doncs, porti'l, aquest amic, si és agradable.

Certament, el «petit nucli» no tenia cap relació amb la societat que freqüentava en Swann, i un home de món pur hauria

trobat que no pagava la pena d'ocupar, com ell, una situació excepcional en la societat per fer-se presentar després a casa dels Verdurin. Però a en Swann li agradaven tant les dones que, a partir del dia en què havia conegut més o menys totes les de l'aristocràcia i en què aquestes ja no havien tingut res més per ensenyar-li, havia deixat de donar importància a les cartes de naturalització, quasi títols de noblesa, que li havia atorgat el Faubourg Saint-Germain, si no era com una mena de valor de canvi, de lletra de crèdit desproveïda en ella mateixa de preu, però que li permetia improvisar una situació en aquell determinat cau de províncies o en aquell ambient obscur de París, on la filla del petit terratinent o de l'escrivà li havia semblat bonica. Perquè el desig o l'amor li aportaven aleshores un sentiment de vanitat del qual ara estava exempt en l'habitud de la vida (per bé que sens dubte era aquest sentiment el que, en altres temps, l'havia empès vers aquesta carrera mundana en la qual havia malbaratat en els plaers frívols els dons de la seva intel·ligència i havia fet servir la seva erudició en matèria artística per aconsellar les dames de la societat en les seves compres de quadres i a l'hora de moblar els seus palauets), i que li inspiraven el desig de brillar, als ulls d'una desconeguda de qui s'havia enamorat, amb una elegància que el cognom de Swann tot sol no implicava. Ho desitjava sobretot si la desconeguda era de condició humil. De la mateixa manera que un home intel·ligent no és pas davant d'un altre home intel·ligent que té por de semblar ximple, un home elegant no és pas davant d'un gran senyor, sinó més aviat d'un taujà que temerà veure com s'ignora la seva elegància. Les tres quartes parts dels acudits enginyosos i de les mentides de vanitat que han prodigat, des que el món és món, persones que no feien sinó rebaixar-se, han estat destinades a gent inferior. I en Swann, que davant d'una duquessa era senzill i negligent,

quan era al davant d'una minyona tremolava perquè no el menyspreessin i, de fet, feia un paper.

No era com tantes persones que, per mandra o per un sentiment resignat de l'obligació que crea la grandesa social de romandre amarrat a una certa ribera, s'abstenen dels plaers que la realitat els presenta fora de la posició mundana on viuen aïllats fins a la seva mort, acontentant-se d'acabar anomenant plaers, a falta de res millor, un cop que han aconseguit acostumar-s'hi, les mediocres diversions o els avorriments suportables que aquesta realitat enclou. En Swann no mirava de trobar boniques les dones amb qui passava el temps, sinó de passar el temps amb les dones que de primer havia trobat boniques. I sovint eren dones d'una bellesa força vulgar, ja que les qualitats físiques que buscava sense adonar-se'n s'oposaven completament a les que li feien semblar admirables les dones esculpides o pintades pels seus mestres preferits. La profunditat, la malenconia en l'expressió li glaçaven els sentits, i en canvi n'hi havia prou amb una carn sana, ufanosa i rosa per desvetllar-los.

Si quan viatjava es trobava una família que hauria estat més elegant de no mirar de conèixer, però en la qual una dona es presentava als seus ulls revestida d'un encís que encara no havia conegut, quedar-se tancat «en les seves coses» i enganyar el desig que ella havia fet néixer, substituir el plaer que hauria pogut conèixer amb ella per un plaer diferent, tot escrivint a una antiga amant perquè el vingués a trobar, li hauria semblat una abdicació tan covarda davant la vida, una renúncia tan estúpida a una felicitat nova, com si, en lloc de visitar el país, s'hagués tancat a la seva habitació contemplant vistes de París. No es recloïa en l'edifici de les seves relacions, sinó que n'havia fet, per tal de poder-lo reconstruir allà on calgués i amb esforços renovats per tot on li hauria agradat una dona, una d'aquelles tendes desmun-

tables com les que s'enduen els exploradors. Tot el que no era transportable o intercanviable per un plaer nou, ho hauria donat per no res, per més envejable que hagués semblat a d'altres. Quantes vegades, el crèdit que tenia envers una duquessa, constituït pel desig acumulat des de feia anys que aquesta havia tingut de ser-li agradable sense haver-ne trobat l'ocasió, s'enfonsava d'un sol cop en reclamar-li, mitjançant una missiva indiscreta, una recomanació telegràfica que el posés immediatament en contacte amb un dels seus intendants la filla del qual li havia cridat l'atenció al camp, com faria un afamat que bescanviés un diamant per un crostó de pa. I un cop fet, fins i tot se'n divertia, ja que en ell hi havia una certa murrieria redimida per subtils delicadeses. A més a més, pertanyia a aquella categoria d'homes intel·ligents que han viscut en l'ociositat i que cerquen un consol i potser una excusa en la idea que aquesta ociositat ofereix a la seva intel·ligència objectes tan dignes d'interès com podria fer-ho l'art o l'estudi, que la «Vida» conté situacions més interessants, més novel·lesques que totes les novel·les. Almenys així ho assegurava i en convencia fàcilment els més refinats dels seus amics, sobretot el baró de Charlus, a qui solia divertir amb el relat de les aventures picants que protagonitzava, ja fos que, després de conèixer al tren una dona a qui s'havia acabat enduent a casa, havia descobert que era la germana d'un sobirà que en aquell moment controlava tots els fils de la política europea, de la qual es trobava així informat de manera ben agradable, ja fos que per un joc complex de circumstàncies depenia de l'elecció que havia de fer el conclave si podria o no podria acabar essent l'amant d'una cuinera.

D'altra banda, en Swann no es limitava a la brillant falange de virtuoses vídues, de generals, d'acadèmics, amb els quals estava particularment relacionat, a l'hora de forçar-los amb tant de

cinisme perquè li servissin de mitjancers. Tots els seus amics estaven acostumats a rebre de tant en tant cartes seves on se'ls demanaven unes paraules de recomanació o de presentació, amb una habilitat diplomàtica que, tot persistint a través dels amors successius i dels pretextos diferents, acusava, més que no ho haurien fet les malapteses, un caràcter permanent i uns objectius idèntics. Sovint m'havien explicat, força anys més tard, quan jo començava a interessar-me pel seu caràcter a causa de les semblances que en tots els altres aspectes oferia amb el meu, que quan escrivia al meu avi (que encara no ho era, ja que va ser cap a l'època del meu naixement quan va començar la gran relació d'en Swann, aquella que va interrompre durant molt de temps aquelles pràctiques), aquest, quan reconeixia en el sobre la lletra del seu amic, s'exclamava: «Vet aquí en Swann que demana alguna cosa: en guàrdia!» I ja fos per desconfiança, o pel sentiment inconscientment diabòlic que ens empeny a oferir quelcom només a la gent que no en té ganes, els meus avis oposaven una negativa rotunda als precis més fàcils de satisfer que ell els adreçava, com ara que li presentessin una noia que sopava cada diumenge a casa d'ells, i cada cop que en Swann els en tornava a parlar, havien de fingir que ja no la veien, mentre que durant tota la setmana es demanaven a qui podrien convidar per acompanyar-la, i sovint acabaven no trobant ningú, per no haver de fer un gest amb aquell que n'hauria estat tan feliç.